

До 60-річчя виходу першого номера газети "Нова свобода" - наступниці волошинської "Свободи"

МИКОЛА ВЕГЕШ

ГОЛОД 1921-1922 РОКІВ У РОСІЇ ОЧИМА ЗАКАРПАТЦІВ
/ЗА МАТЕРІАЛАМИ "СВОБОДИ"/

У 1921-1922 рр. Росія, яка ще не відійшла від наслідків більшовицького перевороту, спіткала ще одна біда - голод. Причиною голоду офіційна пропаганда називала засуху "в приволзьких губерніях, які до цього часу давали 30 процентів всього російського врожаю хліба". Однак, слід відзначити, що засухи були досить звичайним явищем для хліборобів Росії. Вони, безумовно, впливали на кон'юктуру хлібного ринку, але до 1921 р. Росія не стикалась з явищем масового голоду, коли мільйони людей були поставлені на грань смерті. Сьогодні очевидно, що найважливішою причиною голоду 1921-1922 рр. була політика "воєнного комунізму", що проводилась під час громадянської війни. Практика хлібозаготівель, при яких у селян часто забиралось все зерно, в тому числі й необхідне для посівної, створила ситуацію, коли звичайна засуха привела до масового голоду.

Голод, на жаль, не обминув і південь України. Відомий український історик Станіслав Кульчицький відзначав: "Голод 1921-1923 рр. - явище далеко не локальне. Ця трагічна сторінка в історії українського народу безпосередньо пов'язана, по-перше, з економічною політикою державної партії, яка провадилася до березня 1921 р., і, по-друге, з підлеглим становищем формально незалежної республіки щодо московського центру, який по-своєму розв'язував проблеми, що виникли внаслідок жорстокої посухи у Поволжі, на Північному Кавказі і в південних губерніях України" /Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя /1919-1928/. - К.: Основи, 1996. - С. 191-192/. "Голод виявився фактором, - відзначав дослідник, - який ефективніше, ніж каральні експедиції, втихомирював повстанців. Збагнувши це, центральний уряд допоміг природному катаклізму справитися з "куркульським бандитизмом", конфіскаючи злиденні продовольчі запаси навіть у селян південних губерній. У 1921 р. в Україні було вперше запроваджено терор голодом" /Там само. - С. 202/.

Газета "Свобода" в цей період публікує багато матеріалів про голод в Росії. 2 лютого 1922 р. в цьому друкованому органі Народно-Християнської партії сповіщалося про те, що "голод в Росії набуває все більших і більших розмірів". Публікація вражає читачів деталями про факти людодівства. 5 лютого газета знову торкається цієї теми.

Публікації про допомогу світової громадськості Радянській Росії розміщують на своїх шпальтах всі закарпатські газети. Повідомлялось, що в Берліні створено "Комітет міжнародної допомоги трудящих", про активну діяльність у цій справі відомих вчених і літераторів А.Ейнштейна, Б.Шоу, А.Франса. "Свобода" 16 березня 1922 р. повідомляла про візит до Москви відомого норвежця Ф.Нансена. Те, що він побачив, привело до шокового стану. Ось як писала про це газета: "Акцію допомоги очолює Нансен, заступник якого Корвін розіслав по світу слідуєчу телеграму: "Стан московських лікарень є страшним. Труби позабивані і полагодити їх вже не можна. В кімнатах завжди повно хворих. Повітря сперте. Хворі, як скелети, чекають на смерть... Всюди цілі гори набираються з трупів. Були випадки, коли матері, одурівші з голоду, їли часом померлих".

Подібна інформація, безумовно, не могла не зворушити серця тисяч закарпатців. 11 червня 1922 р. в Ужгороді був створений "Комітет допомоги голодуючим України", який очолили Олекса Гукалович, Гнат Стефанів і Микола Галезів. У зверненні до закарпатців члени комітету писали: "Нести поміч охопленому голодом населенню земель України і зменшити наслідки голоду можна ось яким способом: 1/ організувати грошові збори через листи, оголошення в газетах...; 2/ організувати благодійні концерти і вистави; 3/ збирати харчі, одяг, медикаменти; 4/ просити про допомогу гуманітарні організації в Чехословацькій республіці і співробітничати з ними; 5/ організувати дитячі оселі". Звернення завершувалося закликком: "Комітет звертається одночасно до всіх жителів Підкарпатської Русі без огляду на національність і віру чи політичні переконання та до всіх організацій з гарячим проханням: не відмовте в допомозі голодуючим! Кожна жертва Ваша буде записана в серцях тих, яких ви врятуєте для життя".

Закарпатці не лишилися байдужими до страждань своїх братів на Сході. Ними були зібрані значні кошти. "Карпатська правда" – орган Крайкому КПЧ – 5 лютого 1922 р. повідомляла, що тільки комуністами Закарпаття за цей час було зібрано 33997 крон. Не лишилися осторонь кампанії і представники творчої інтелігенції. Іван Ольбрахт спільно з письменниками С.Нейманом, М.Майеровом, В.Ванчуром, І.Волкером та іншими видали літературно-художній збірник, кошти від продажу якого пішли в користь голодуючим Росії. Подібні акції здійснили і діячі мистецтва та науковці. Чехословацький уряд виділив 30 млн. крон. Тільки в Мелітопольському повіті в травні 1922 р. було організовано харчування для 10 тис. чоловік, насамперед дітей.